Floravaktarna i Skåne Rapporterar

Alvarveronika

Charlotte Wigermo

Bild1. Alvarveronika *Veronica praecox*. Foto: Åke Svensson.

Inledning

Under våren 2011 och 2012 inventerade Göran Mattiasson, Åke Svensson och jag alla Skånes kända lokaler för alvarveronika *Veronica praecox* (EN). Man har endast några få veckor på sig i månadsskiftet april–maj eftersom växten vissnar bort ganska snabbt efter blomning. Dessutom ska det helst vara en fin solig dag då de vackert djupt blå blommorna är utslagna så att den lilla växten är lättare att finna.

Vi ville följa upp utvecklingen av alvarveronika efter inventeringen 1989–2005, men även göra en uppföljning av Tord Holms undersökning från 1978 (karta 1). Han inventerade då bl.a. hela järnvägssträckan mellan Tomelilla och Ystad. Det blev med andra ord många lokaler att besöka och sträckor att vandra utefter.

Resultatet var över lag nedslående men glädjen var desto större när vi på ett par lokaler hittade rikliga förekomster.

Artbeskrivning

Alvarveronika är en liten och ganska späd, ettårig ört. Den är höstgroende och blommar mycket tidigt för att sedan snabbt vissna bort. Stjälk och grenar är klädda med krushår och i övre delen också ofta med körtelhår. Bladen är håriga men saknar körtelhår. De är vanligen äggrunda med grovt rundsågad kant, men flikiga blad kan förekomma.

Alvarveronika blommar i april-maj med tydligt skaftade blå blommor som sitter i en glesblommig klase. Kronan är stor, oftast mer än fem millimeter bred, och vackert blå. Fruktkapseln är hjärtformad, längre än bred, och den är kal men har körtelhår längs sömmen.

Den växer på torr och öppen mark, till exempel på alvar, banvallar och i åkrar. Individantalet kan variera kraftigt från år till år (Den virtuella floran).

Bild 2. Alvarveronika vid Skånes Viby utmed järnvägen Kristianstad–Åhus. Foto: Åke Svensson.

Första fynduppgift publicerades av Nils Hylander i artikeln *En för Sverige ny spontan Veronica-art, V. praecox All.* (Svensk Botanisk Tidskrift 35: 296-306. 1941). Den uppmärksammades under en genomgång av herbariematerial, arten hade tidigare blivit förväxlad med fältveronika *V. arvensis* och klibbveronika *V. triphyllos*.

Första fynd i Skåne torde vara 1959 då alvarveronika påträffades i Stävie och Västra Karaby, där den hittades i åkerkanter (Weimarck, Henning och Gunnar).

Tord Holm påträffade en stor mängd alvarveronika för första gången den 11 juni 1978 då han letade raggarv i Nedraby söder om Tomelilla. Hans nyfikenhet var väckt och veckorna efter inventerade han hela järnvägssträckan mellan Tomelilla station och Ystad station. Han fann då alvarveronika på en mängd platser (Holm, T. 1979).

Utbredning och status

Alvarveronika är känd från Skåne, Öland och Gotland. I Skåne har alvarveronika tidigare haft några förekomster på sandiga åkrar samt ett stort antal förekomster utmed järnvägar i södra och östra Skåne. Arten har gått kraftigt tillbaka och till största delen försvunnit även från banvallarna.

På Öland är arten känd från ett begränsat antal alvarförekomster men är också där under senare år funnen på flera nya ställen i åkermark och på vägkanter och finns i dagsläget på 20 lokaler. På Gotland har alvarveronika 13 kända lokaler. I Danmark har något enstaka fynd gjorts, som förefaller vara av tillfällig natur. Närmaste lokaler i övrigt finns i norra Tyskland. Alvarveronikans totalutbredning omfattar Syd- och Mellaneuropa med östliga utlöpare mot Kaukasus (Aronsson, M. (ed.) 1999).

Fynd

Alvarveronika hittades på 20 av de 37 lokalerna.

Längs de järnvägar som är dagligen trafikerade har man restaurerat banvallarna med ett tjockt lager av makadam. I detta har den späda alvarveronikan inte en chans att växa. På dessa järnvägar fann vi endast några små bestånd på sandiga områden där makadammen inte helt fyllt ut banvallen.

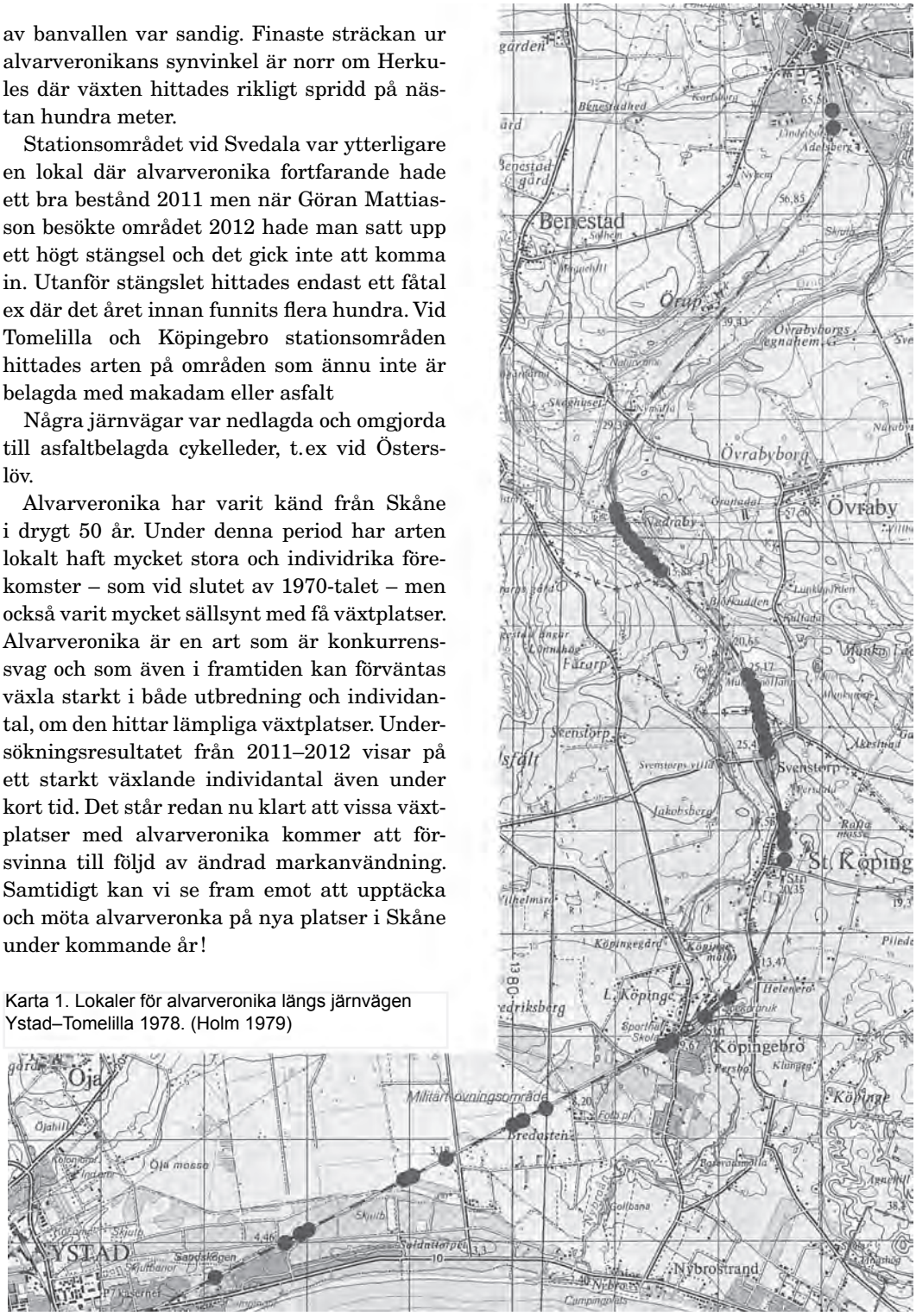
På de järnvägssträckor där vi återfann alvarveronika var tågtrafiken nerlagd och banvallen bestod av sand och grus. På banvallen mellan Åhus och Kristianstad gjordes flera fynd på de platser där fortfarande små delar

av banvallen var sandig. Finaste sträckan ur alvarveronikans synvinkel är norr om Herkules där växten hittades rikligt spridd på nästan hundra meter.

Stationsområdet vid Svedala var ytterligare en lokal där alvarveronika fortfarande hade ett bra bestånd 2011 men när Göran Mattiasson besökte området 2012 hade man satt upp ett högt stängsel och det gick inte att komma in. Utanför stängslet hittades endast ett fåtal ex där det året innan funnits flera hundra. Vid Tomelilla och Köpingebro stationsområden hittades arten på områden som ännu inte är belagda med makadam eller asfalt

Några järnvägar var nedlagda och omgjorda till asfaltbelagda cykelleder, t.ex vid Österslöv.

Alvarveronika har varit känd från Skåne i drygt 50 år. Under denna period har arten lokalt haft mycket stora och individrika förekomster – som vid slutet av 1970-talet – men också varit mycket sällsynt med få växtplatser. Alvarveronika är en art som är konkurrenssvag och som även i framtiden kan förväntas växla starkt i både utbredning och individantal, om den hittar lämpliga växtplatser. Undersökningsresultatet från 2011–2012 visar på ett starkt växlande individantal även under kort tid. Det står redan nu klart att vissa växtplatser med alvarveronika kommer att försvinna till följd av ändrad markanvändning. Samtidigt kan vi se fram emot att upptäcka och möta alvarveronka på nya platser i Skåne under kommande år!

Karta 1. Lokaler för alvarveronika längs järnvägen Ystad–Tomelilla 1978. (Holm 1979)

Tabell. Lokaler med > 100 ex. 2011 eller 2012.

Lokal	2011	2012
Hercules, Gustav Adolf k:a, 450 m SO		1428
Svedala station	1467	43
Köpingebro station, NO vägen	1081	
Köpingebro station, SV vägen	329	
Stenby Nygård		949
Tomelilla station		525
Börringe fd station	310	16
Horna, Åhus k:a, 3,7 km NNV	415	
Horna, Rinkaby k:a, 2,3 km SSO	116	
Rinkaby kyrka, 1,4 km SSO		121
Rinkaby kyrka, 900 m SSO		103

Referenser

Anderberg, A. & Anderberg, A-L. *Den virtuella floran*. www.linnaeus.nrm.se

Aronsson, M. (ed.) 1999, *Rödlistade kärlväxter i Sverige – Artfakta*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Artportalen, ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

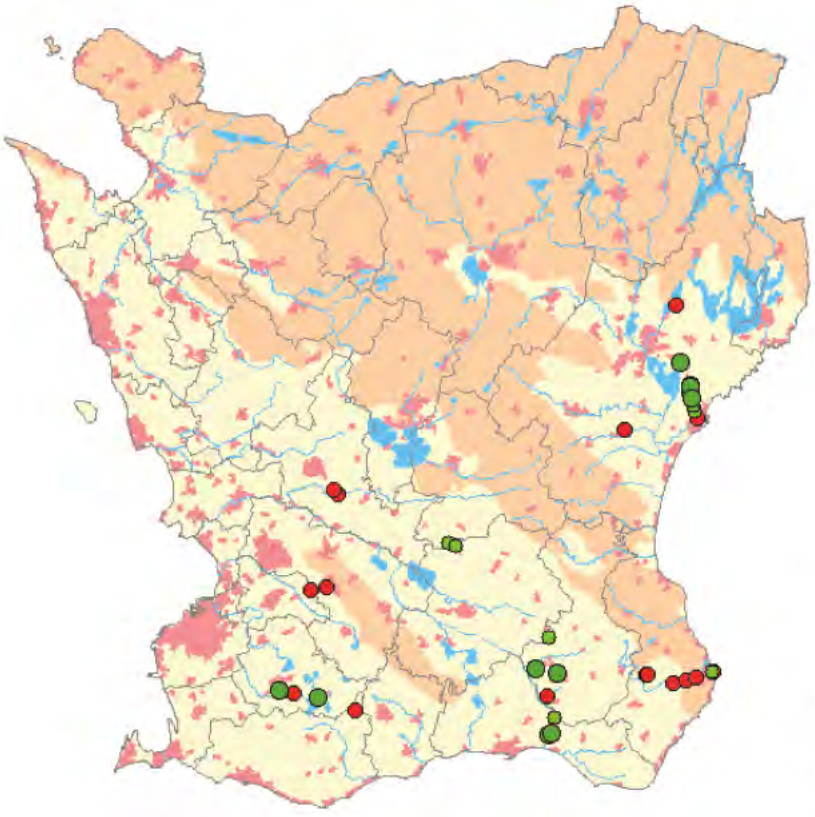
Holm, T. 1979, Veronica praecox, alvarveronika, som banvallsväxt. *Svensk Bot. Tidskr. 73*: 7–8.

Hylander, N. 1941, En för Sverige ny spontan Veronica-art, V. praecox All. *Svensk Bot. Tidskr. 35*: 296-306.

Tyler, T. m.fl. (red.). 2007. Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning. Lund.

Weimarck, H. & G. 1985, *Atlas över Skånes Flora*. Lund.

Författarens e-post:
charlotte.wigermo@gmail.com

Karta 2. Alvarveronika i Skåne 1989–2012.

- inte återfunnen 2011–2012.
- 1–99 ex. 2011 eller 2012.
- >100 ex. 2011 eller 2012.